

PŘÍRUČKA
PRO STUDENTY STŘEDNÍCH ŠKOL

**Dovednosti
kritického
myšlení**

Obsah

Shrnutí projektu	4
Jak pracovat s touto příručkou a interaktivní prezentací	5
Úvod do lekce	6
Kritické myšlení	7
Dunningův-Krugerův efekt	8
Co jsou kognitivní zkreslení	9
Kognitivní zkreslení	10
Příklady kognitivních zkreslení I	11
Černobílé myšlení	12
Filtrování	12
Zveličování vs. zlehčování	13
Ospravedlnění založené na emocích	13
Příklady kognitivních zkreslení II	14
Pštrosí efekt	15
Stereotypizace	15
Vždy musím mít pravdu	16
Obviňování	16
Jak uplatňovat kritické myšlení	17
Argumentační fauly	20
Příklady argumentačních faulů I	20
Důraz na tradici a rozšířený názor	21
Odvádění pozornosti	22
Davové chování	22
Sociální (informační) bublina	23
Příklady argumentačních faulů II	23
Důraz na autoritu	24
Útok na osobu	24
Šikmá plocha	25
Unáhlené zobecnění	25
Konkrétní příklady argumentačních faulů I	26
Unáhlený závěr	27
Důraz na novost	27
Všechno, nebo nic	28
Konkrétní příklady argumentačních faulů II	28
Důraz na neznámou autoritu	29
Lichocení	29
Důraz na peníze	30
Konkrétní příklady argumentačních faulů III	31
Důraz na pravděpodobnost	31
Zmatení	32

Klamající vzhled	32
Další příklady argumentačních faulů k procvičení	33
Konec	35
Seznam četby	36
Zdroje	37

Shrnutí projektu

Občanská kompetence má zásadní význam pro aktivní politickou participaci, která je jednou z hlavních součástí dobrého vládnutí a udržitelné demokracie. Politická participace stagnuje zejména ve východní části Podunají. Obzvláště znepokojující jsou apatie a nedostatečný zájem o politiku ze strany mladší populace. Navíc jsme v posledních letech svědky politického vývoje, který má za následek zhoršení demokratických standardů v mnoha částech tohoto regionu. Základním prvkem občanské kompetence je vysoká úroveň mediální gramotnosti. Tu občané potřebují k reflexi sociální reality a vybudování odolnosti vůči negativním mediálním jevům, mezi které se řadí například nenávistné projevy a tzv. fake news.

Hlavním cílem projektu je zlepšit demokratické nadnárodní vládnutí vytvořením mezinárodní observatoře mediální gramotnosti, která funguje na principu spolupráce mezi různými relevantními zainteresovanými stranami. V mnoha zemích Podunají rozvoj kompetencí mediální gramotnosti a aktivního občanství významně zaostává za rozvinutějšími regiony Evropy.

Observatoř poslouží jako mechanismus pro zvýšení mediální gramotnosti a posílení kompetencí občanů, což v důsledku přispěje k rozvoji udržitelné demokracie. Hlavní cílovou skupinou jsou mladí lidé a ti, kteří s nimi pracují. K jejímu posílení observatoř poskytne nástroje určené jak pro mladé lidi, tak pro pedagogy.

V rámci tohoto projektu se vytvoří observatoř mediální gramotnosti, která zpřístupní nástroje pro zkoumání mediálních obsahů, školicí nástroje, poskytne rady v oblasti politiky a klade si za cíl zvýšit mediální gramotnost ve vztahu k dalším občanským dovednostem.

Mezi výstupy patří budování kapacit a školicí nástroje, webové rozhraní a politická doporučení. Aktivity projektu zahrnují mapování postupů a šíření informací, vývoj výukového systému, návrh webových školicích platforem a pilotní testování.

Jak pracovat s touto příručkou a interaktivní prezentací

Milí studenti,

tato příručka slouží jako průvodce interaktivní prezentací na téma „Dovednosti kritického myšlení“.

Otevřete si interaktivní prezentaci v novém okně prohlížeče.

Pokud pracujete samostatně, otevřete si ji na počítači, nebo si ji můžete promítnout na interaktivní tabuli.

Než začnete pracovat s prezentací, otevřete si nebo vytiskněte tento dokument.

Prezentace obsahuje několik snímků s výukovým materiálem a vizuálním obsahem. Každý snímek si pozorně přečtete a prohlédněte. Pokud v levém dolním rohu snímku vidíte ikonu písmene „i“, klikněte na ni. Zobrazí se vám další informace nebo příklady, které vám pomohou lépe porozumět dané problematice.

Některé snímky obsahují kromě informační ikony „i“ také interaktivní prvky. Tyto prvky jsou zvýrazněny. Když na ně kliknete, dozvíte se více podrobností (může tam být například audio ukázka, video nebo doplňující informace).

V prezentaci najdete také ikonu zvuku, která značí, že snímek obsahuje zvukový obsah. Slouží také ke ztlumení a opětovnému zapnutí zvuku.

Na další snímek přejdete pomocí šipky směřující vpravo. Pokud se chcete vrátit na předchozí snímek, klikněte na šipku vlevo. Na úplný začátek prezentace se přesunete kliknutím na ikonu domečku.

Pro lepší orientaci v textu se jednotlivé snímky s dalším výukovým materiálem a vzdělávacími prvky zobrazují postupně.

Jelikož se s některými pojmy setkáte pravděpodobně poprvé a měli byste si je zapamatovat, najdete v textu také **definice**. Věnujte pozornost také **zajímavým faktům**.

Popisek k textům v příručce:

ZAJÍMAVÝ FAKT

DEFINICE

Úvod do lekce

Popište ženy na snímku – jaké mají vlastnosti, zájmy, čím se živí...

Komu byste dali přednost, kdybyste hledali instruktorku lyžování nebo vedoucí tábora? Proč?

↑

Kognitivní zkreslení

◀ ▶

↑

Mozek nás může přesvědčit o něčem, co není pravda.

Informační tlačítko vám prozradí, co jsou kognitivní zkreslení a jak se projevují v praxi.

Kognitivní zkreslení

Kognitivní zkreslení = nevědomě vytvořená chybná přesvědčení, která si vytváříme v hlavě, protože znějí logicky.

Mozek nás může přesvědčit o něčem, co není pravda.

V případě žen na obrázku může jít například o vyvozování unáhlených závěrů nebo zobecňování, škatulkování.

První informace, kterou se dozvíme, funguje jako kotva – dobře se nám pamatuje. Ovlivňuje naše další vnímání a často na jejím základě posuzujeme jiné, podobné situace.

Kognitivní zkreslení

V této části si ukážeme několik příkladů. Přejděte na další snímek a přečtěte si konkrétní příklady kognitivních zkreslení a jejich vysvětlení.

Příklady kognitivních zkreslení I

Na tomto snímku vidíte čtyři symboly. Na jeden klikněte a podívejte se, co skrývá. Postupně si zobrazte všechny symboly. Po přečtení příkladů se zamyslete nad symbolikou obrázků. Vidíte nějakou souvislost mezi slovy a obrázky? Obrázky by vám měly pomoci si příklady zapamatovat.

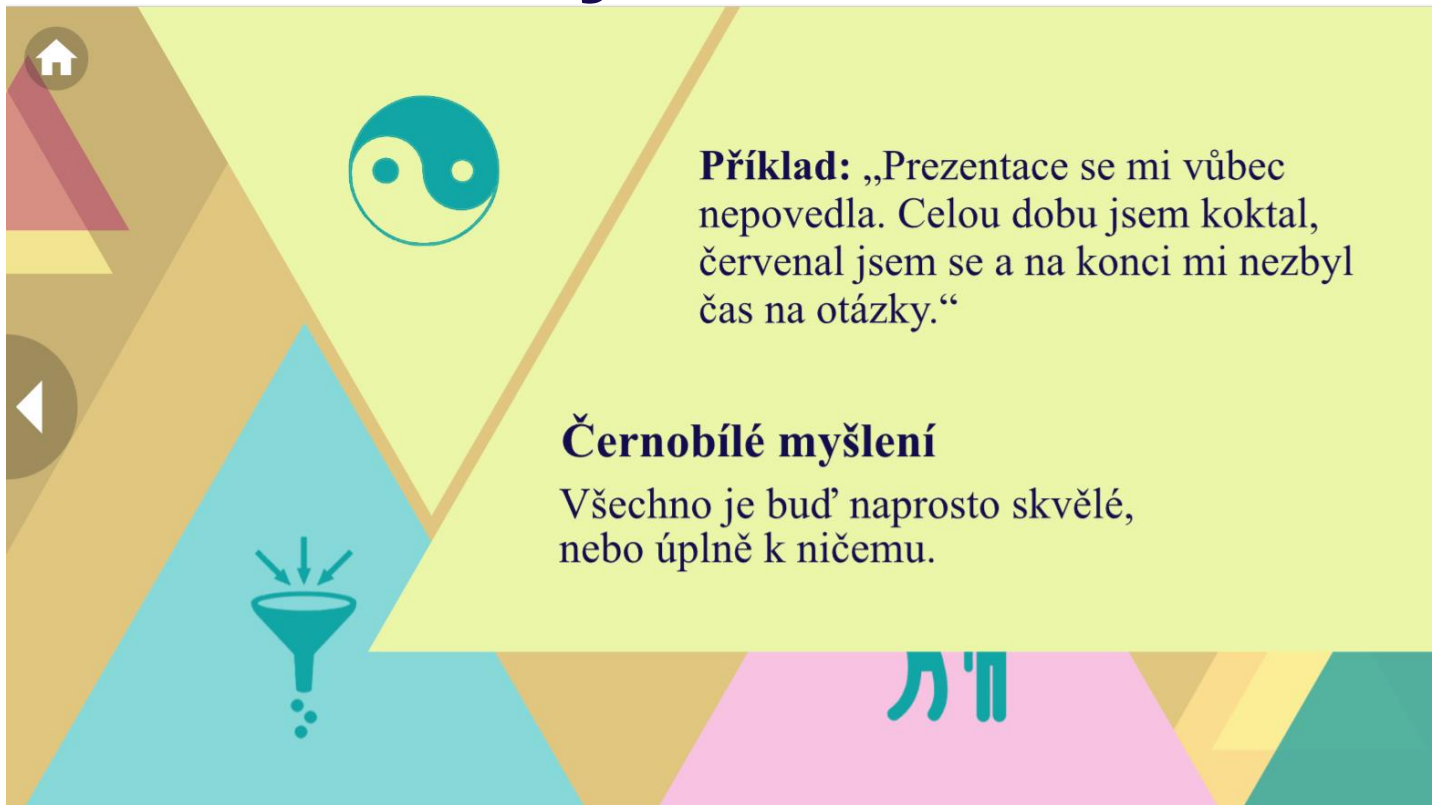
Jak si je zobrazit?

Po kliknutí na symbol se rozbálí sekce stejné barvy.

Uvidíte druh kognitivního zkreslení a jeho konkrétní příklad. Vybrali jsme takové, se kterými jste se již mohli setkat. Až budete mít vše přečteno, klikněte na políčko ještě jednou. Poté si vyberte další symbol a postup opakujte, dokud si nezobrazíte všechny obrázky.

Zkuste vymyslet další příklady konkrétních kognitivních zkreslení.

Černobílé myšlení

Příklad: „Prezentace se mi vůbec nepovedla. Celou dobu jsem koktal, červenal jsem se a na konci mi nezbyl čas na otázky.“

Černobílé myšlení
Všechno je buď naprosto skvělé, nebo úplně k ničemu.

The slide features a light green background with geometric shapes in shades of brown, blue, and pink. A yin-yang symbol is positioned in the upper left, and a funnel icon is in the lower left. A home button is in the top left corner, and a back button is on the left side.

Filtrování

Příklad: „Prezentace se mi vůbec nepovedla. Karel mi řekl, že jsem mluvil příliš rychle a nedávalo mu to smysl.“

Filtrování
Klademe důraz na nepovedené detaily, zapomínáme na úspěšné momenty a nepřikládáme jim velký význam.

The slide features a light teal background with geometric shapes in shades of brown, blue, and pink. A mask icon is positioned in the upper right, and a funnel icon is in the lower left. A play button is on the right side.

Zveličování vs. zlehčování

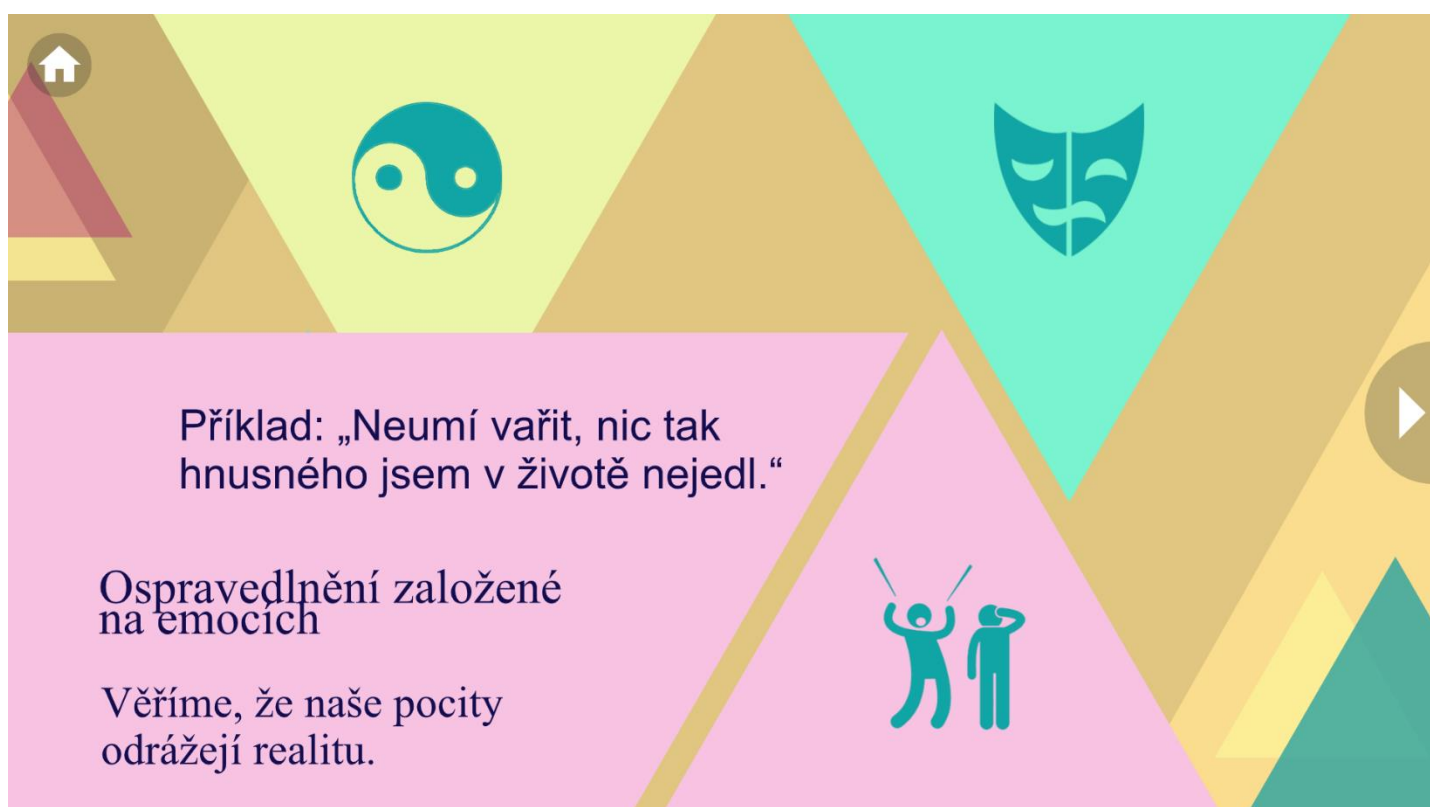

Příklad: „Moc ti děkuji, velmi jsi mi pomohl, jsem navždy tvým dlužníkem...“

Zveličování vs. zlehčování

Nejčastěji ve vztahu k vykonané činnosti nebo při nabídnutí pomoci druhým.

Ospravedlnění založené na emocích

Příklad: „Neumí vařit, nic tak hnusného jsem v životě nejedl.“

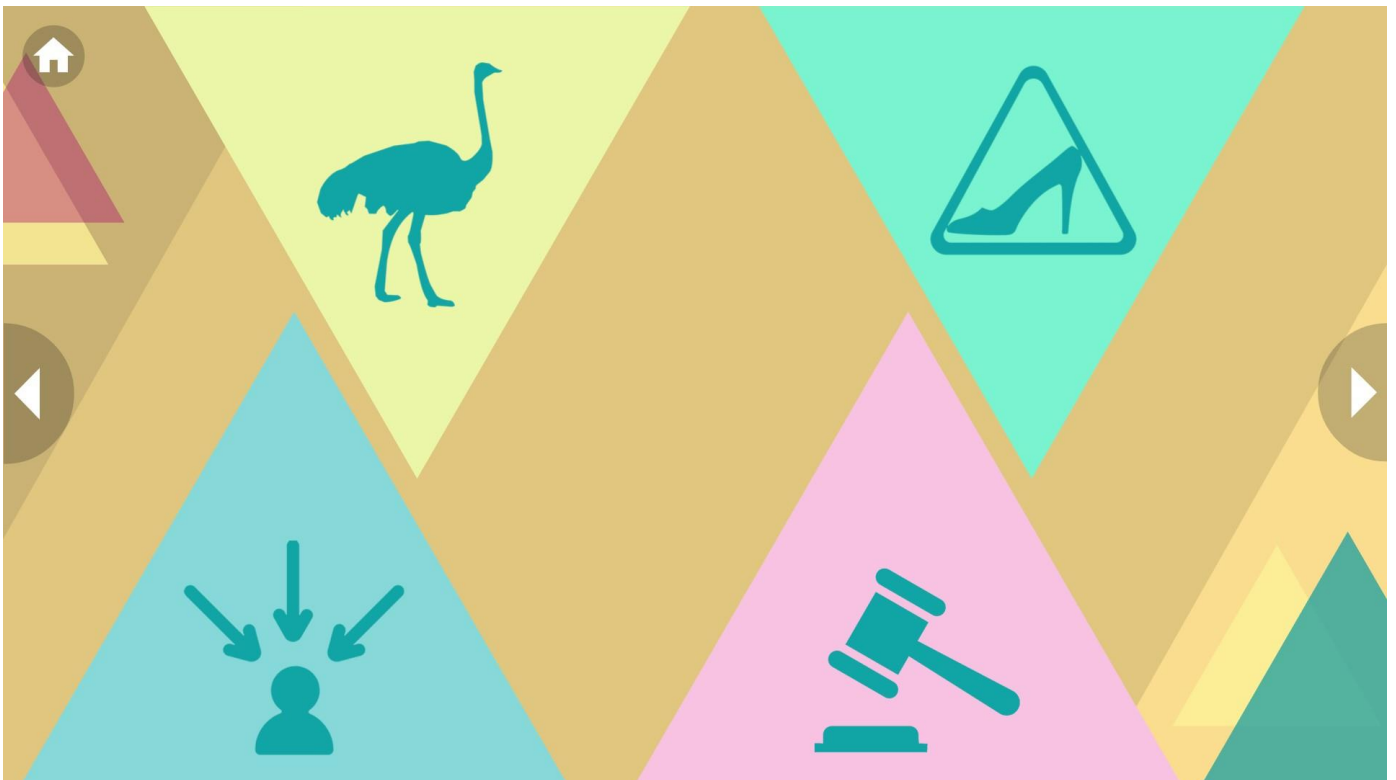
Ospravedlnění založené na emocích

Věříme, že naše pocity odrážejí realitu.

Příklady kognitivních zkreslení II

Kognitivních zkreslení existuje celá řada. Zde uvádíme další čtyři příklady. Postupujte jako dříve. Na tomto snímku vidíte čtyři symboly. Na jeden klikněte a podívejte se, co skrývá. Postupně si zobrazte všechny symboly. Po přečtení příkladů se zamyslete nad symbolikou obrázků. Vidíte nějakou souvislost mezi slovy a obrázky? Obrázky by vám měly pomoci si příklady zapamatovat.

Konkrétní příklady jsou připraveny na dalších snímcích.

Pštrosí efekt

Příklad: „Žádný problém nevidím, takže žádný problém neexistuje...“

Pštrosí efekt
Odmítání nepříjemných skutečností.

Stereotypizace

Příklad: „Ženy jsou špatné řidičky.“

Stereotypizace
Skupiny lidí mají určité vlastnosti

Vždy musím mít pravdu

🏠

◀ ▶

Příklad: „Nezajímá mě, co si myslíš, já mám pravdu“

Vždy musím mít pravdu

Neustále se snažíme dokazovat, že naše názory a činy jsou správné.

Obviňování

🏠

◀ ▶

Příklad: „To kvůli tobě mě bolí hlava. Protože mi zase děláš starosti.“

Obviňování

Obviňujeme z bolesti ostatní, nebo z každého problému viníme sebe.

Možná vám některé z nich byly povědomé. Možná jste už něco podobného slyšeli nebo dokonce řekli. **Pamatujte, že manipulativní rétorika není správná, ale lze ji napravit.** Jen si uvědomte, co chcete říct a jak to můžete sdělit. A pokud s vámi někdo takto hovoří, alespoň dokážete rozpoznat, že s vámi nejedná napřímo.

Jak uplatňovat kritické myšlení

Na snímku vidíte mozek. Představte si, že je váš.

Když získáváte informace, nějakým způsobem je vyhodnocujete.

Vlevo (modře) jsou podněty, které jsou dobré pro kritické myšlení. Vpravo zase ty, které ne.

Klikněte na modrou část a přečtěte si podrobnosti. Obdobně můžete kliknout na část vpravo a zobrazit si negativní vlivy.

Další zajímavosti najdete také pod informačním tlačítkem.

Kritické myšlení

Musíme si dávat větší pozor na to, kdo nám říká pravdu a kdo se snaží o to, aby slova vypadala jako pravda.

Kritické myšlení = schopnost pracovat s informacemi a správně je vyhodnocovat, schopnost mít odstup (nepodléhat emocím, prvnímu dojmu, zkreslení nebo manipulaci).

Musíme **být kritičtí** k mediálnímu obsahu a **snažit se zjistit**, zda konkrétní bloger, zpěvák nebo politik na nás jen nehraje podivnou hru.

klást otázky a hledat odpovědi, dívat se na věci z různých úhlů pohledu

Vždy se snažte zdůvodnit, proč konkrétní akce podporuje/nepodporuje kritické myšlení. Setkali jste se někdy v životě s něčím takovým?
Máte s tím ze svého prostředí nějakou zkušenost?

A co podporuje kritické zhodnocení a co naopak ne? Klikněte na modrou část mozku a přečtěte si další informace o pozitivních vlivech. Negativní vlivy se skrývají po červenou částí mozku. Tímto si informace ucelíte.

Kritické myšlení

- pracovat s informacemi

- hned všemu nevěřit

- nenechat se rozrušit

- zamyslet se

ověřit, zda jsou informace pravdivé a z jakých zdrojů pochází

vyvarovat se šíření informací na základě titulků nebo neúplných informací

k informacím přistupovat v klidu, hledat příčiny a důsledky

klást otázky a hledat odpovědi, dívat se na věci z různých úhlů pohledu

Abychom mohli něco kriticky zhodnotit, musíme:

- ▶ pracovat s informacemi a používat je ve správném kontextu,
 - ▷ ověřit pravdivost informací a zdroje, ze kterých pochází, abychom hned všemu nevěřili,
- ▶ se vyvarovat šíření informací na základě titulků nebo neúplných informací, aby nás nerozrušily,
- ▶ K informacím přistupovat v klidu, hledat příčiny a důsledky, abychom se nad nimi mohli zamyslet,
- ▶ klást otázky a hledat odpovědi, dívat se na věci z různých úhlů pohledu

Kritickému myšlení naopak brání, když:

- ▶ obhajujeme svůj názor,
 - ▷ Hledáme vysvětlení toho, proč je můj názor, že musím všechno okomentovat, správný,
- ▶ prezentujeme svůj názor na různá témata veřejně, abychom se utvrdili v tradici,
- ▶ se zaměřujeme na to, na co jsme zvyklí, protože nám to říká intuice,
- ▶ posuzujeme a hodnotíme na základě vnitřního pocitu.

Argumentační fauly

V této části si ukážeme několik příkladů. Přejděte na další snímek a přečtěte si definice argumentačních faulů.

Další podrobnosti vám prozradí informační tlačítko.

The image shows a content slide from the presentation. The background is dark, with the same abstract geometric shapes as the title slide. A purple rectangular box contains the definition of an argumentative fallacy. Below the box, there are two paragraphs of text. The slide includes navigation icons: a home icon in the top left, left and right arrow icons on the left and right sides, and a small red triangle with an exclamation mark in the bottom left corner.

Argumentační faul = řečnické triky používané za účelem přesvědčení publika o správnosti názoru mluvčího pomocí zdánlivě logických argumentů, jejichž závěry však není možné aplikovat obecně.

Faul je použití neplatného nebo jinak chybného odůvodnění nebo „špatných tahů“ při tvorbě argumentu.

Takový argument může být klamný tím, že se zdá být lepší, než ve skutečnosti je. Některé fauly jsou učiněny úmyslně za účelem manipulace nebo oklamání, zatímco jiné jsou používány neúmyslně z nedbalosti nebo neznalosti.

Příklady argumentačních faulů I

Nyní se budeme věnovat **argumentačním faulům**. Ujistíme vás, že pokud s vámi někdo takto mluví, není to proto, že by stál o efektivní komunikaci. Spíše vás chce přesvědčit nebo zmanipulovat...

Argumentační faul = řečnické triky používané za účelem přesvědčení publika o správnosti názoru mluvčího pomocí zdánlivě logických argumentů, jejichž závěry však není možné aplikovat obecně.

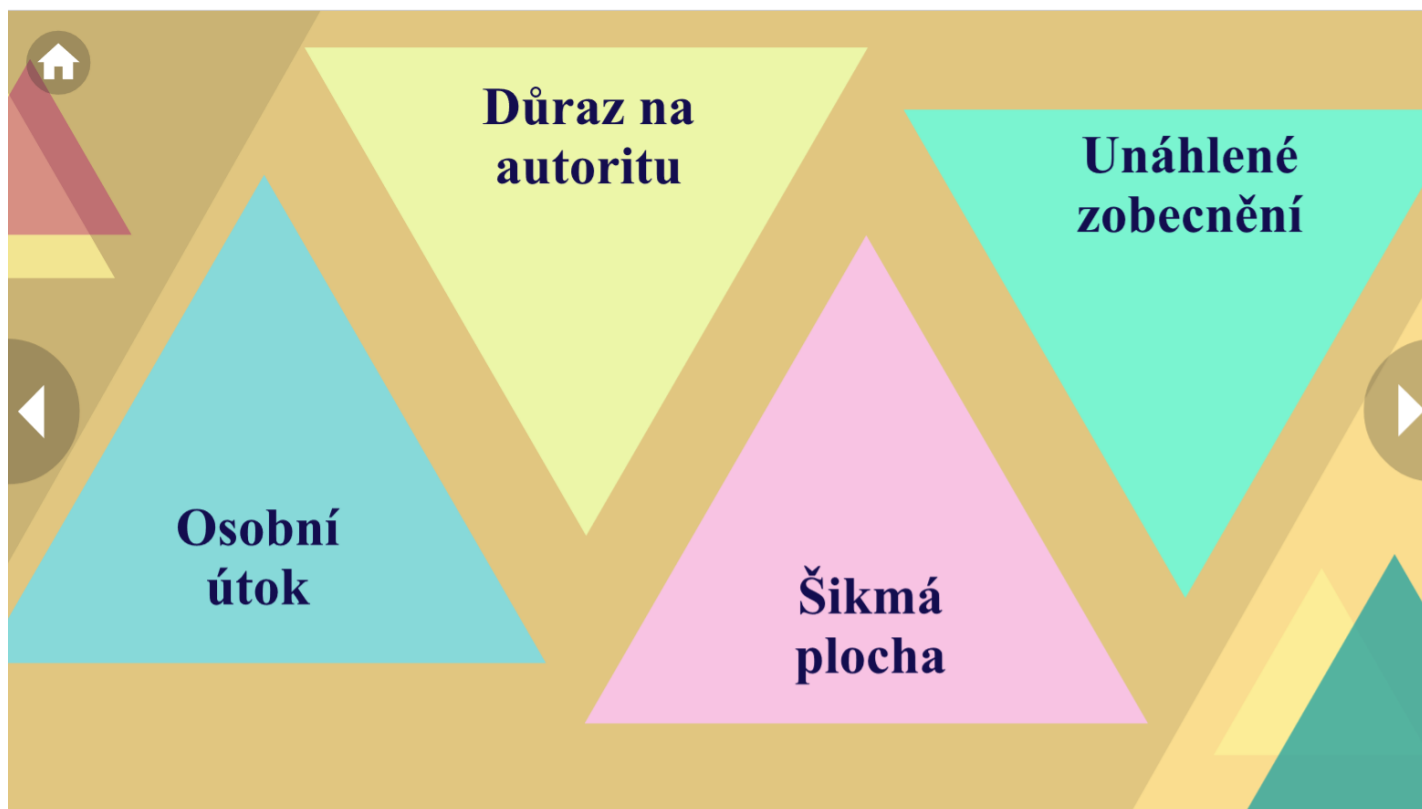
Na tomto snímku vidíte čtyři trojúhelníky. Na jeden klikněte a podívejte se, co skrývá. Postupně si zobrazte všechny trojúhelníky. A přečtěte si veškerý obsah.

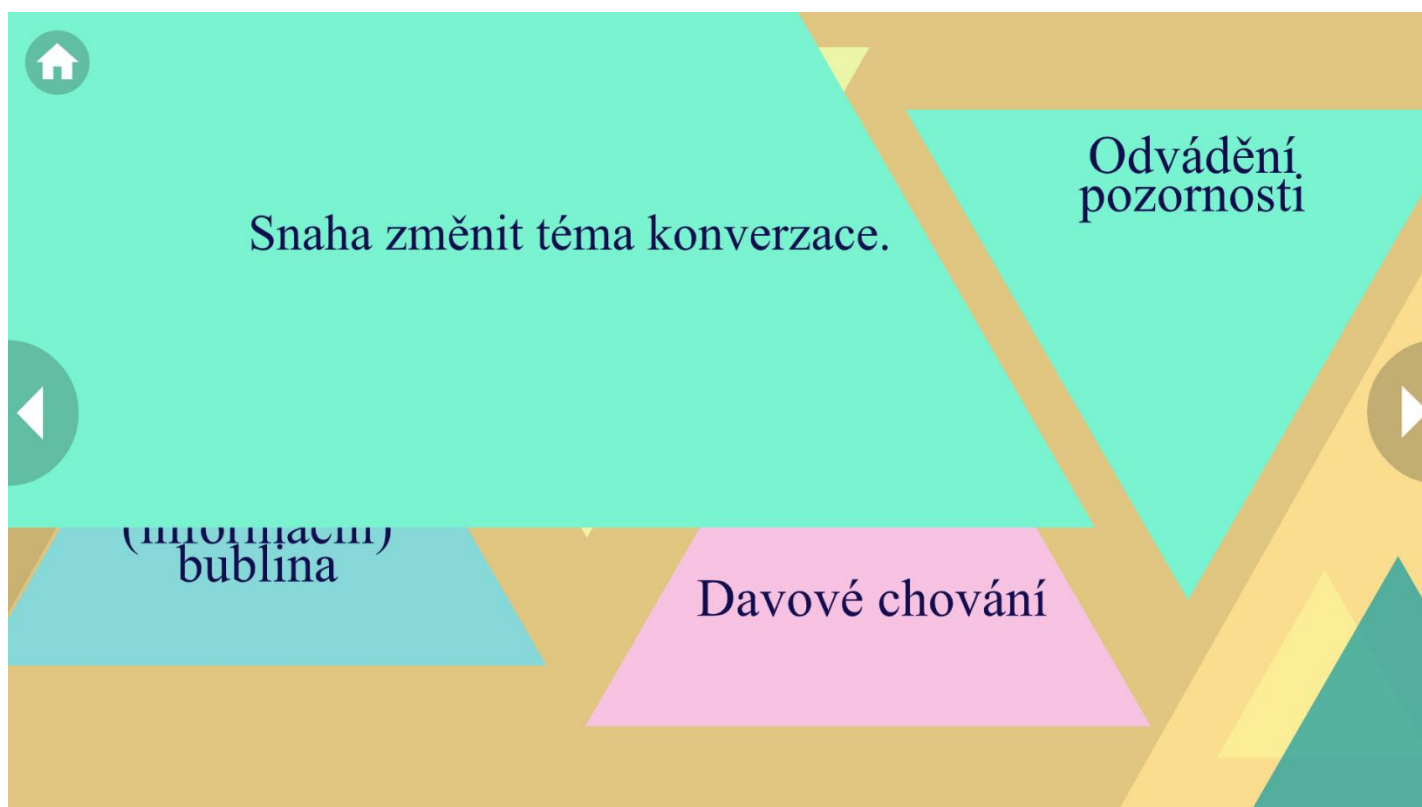
Jak si je zobrazit?

Po kliknutí na symbol se rozbalí sekce stejné barvy. Uvidíte druh argumentačního faulu a konkrétní vysvětlení. Vybrali jsme takové, se kterými jste se již mohli setkat. Až budete mít vše přečteno, klikněte na políčko ještě jednou. Poté si vyberte další symbol a postup opakujte, dokud si nezobrazíte všechny obrázky.

Důraz na tradici a rozšířený názor

Odvádění pozornosti

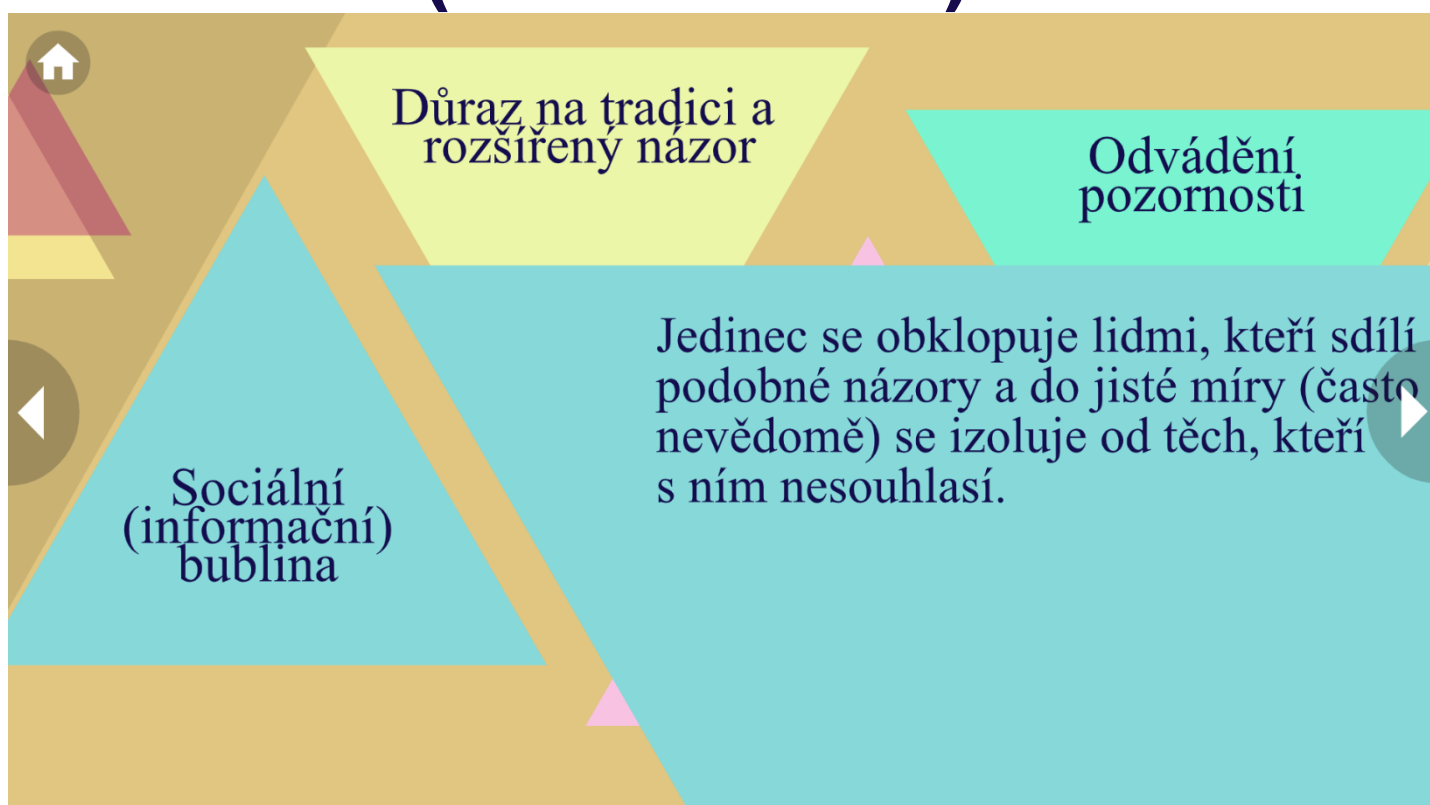

Davové chování

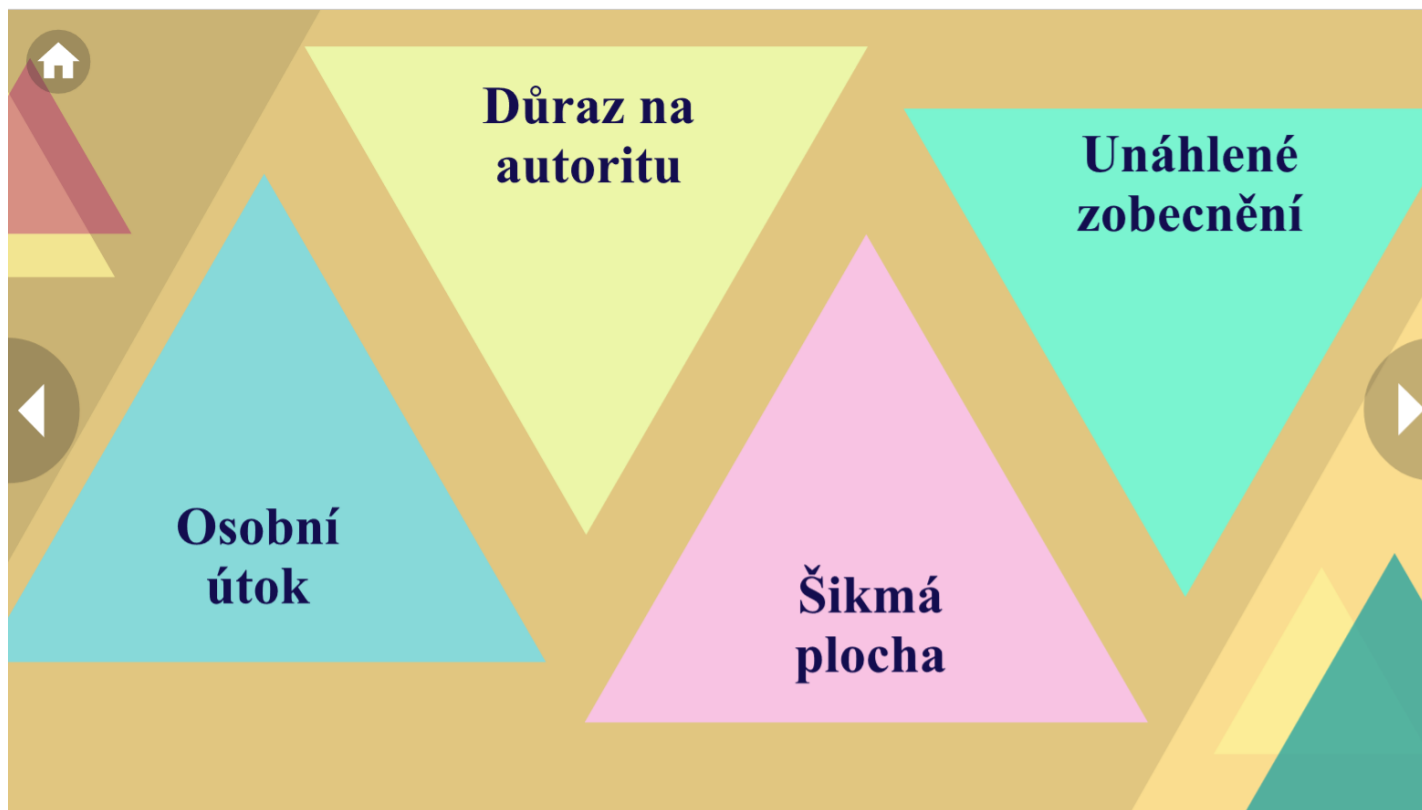

Tento pojem si zapamatujte, budeme se mu věnovat také v lekci „Manipulace a propaganda“. Ukážeme si, jak se dá použít v praxi a v politickém kontextu.

Sociální (informační) bublina

Příklady argumentačních faulů II

Důraz na autoritu

Osobní útok

The infographic features a background of overlapping triangles in shades of brown, yellow, and teal. A large teal triangle on the left contains the text 'Osobní útok'. Above it, a yellow triangle contains 'Důraz na autoritu' and a teal triangle contains 'Unáhlené zobecnění'. A central teal area contains the text 'Dochází ke zpochybnění kredibility člověka jako takového a ne jeho argumentů.' Navigation icons (home, back, forward) are visible on the left and right sides.

Osobní útok

Důraz na autoritu

Unáhlené zobecnění

Dochází ke zpochybnění kredibility člověka jako takového a ne jeho argumentů.

Šikmá plocha

The infographic features a background of overlapping triangles in shades of brown, yellow, teal, and pink. A large pink triangle on the left contains the text 'Jedno řešení zapříčiní řetězec nežádoucích důsledků.' A central pink triangle contains the text 'Šikmá plocha'. Above it, a yellow triangle contains 'Důraz na autoritu' and a teal triangle contains 'Unáhlené zobecnění'. Navigation icons (home, back, forward) are visible on the left and right sides.

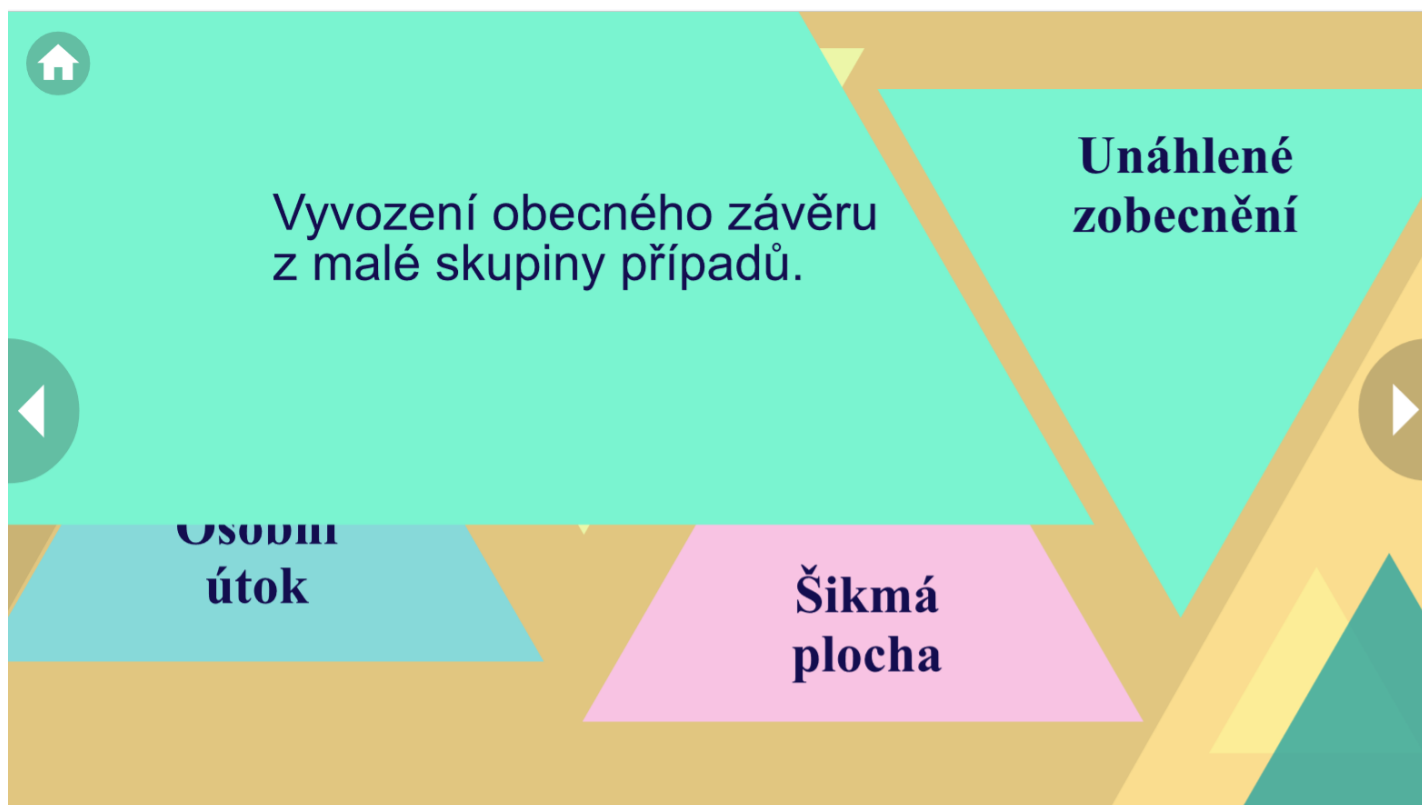
Šikmá plocha

Důraz na autoritu

Unáhlené zobecnění

Jedno řešení zapříčiní řetězec nežádoucích důsledků.

Unáhlené zobecnění

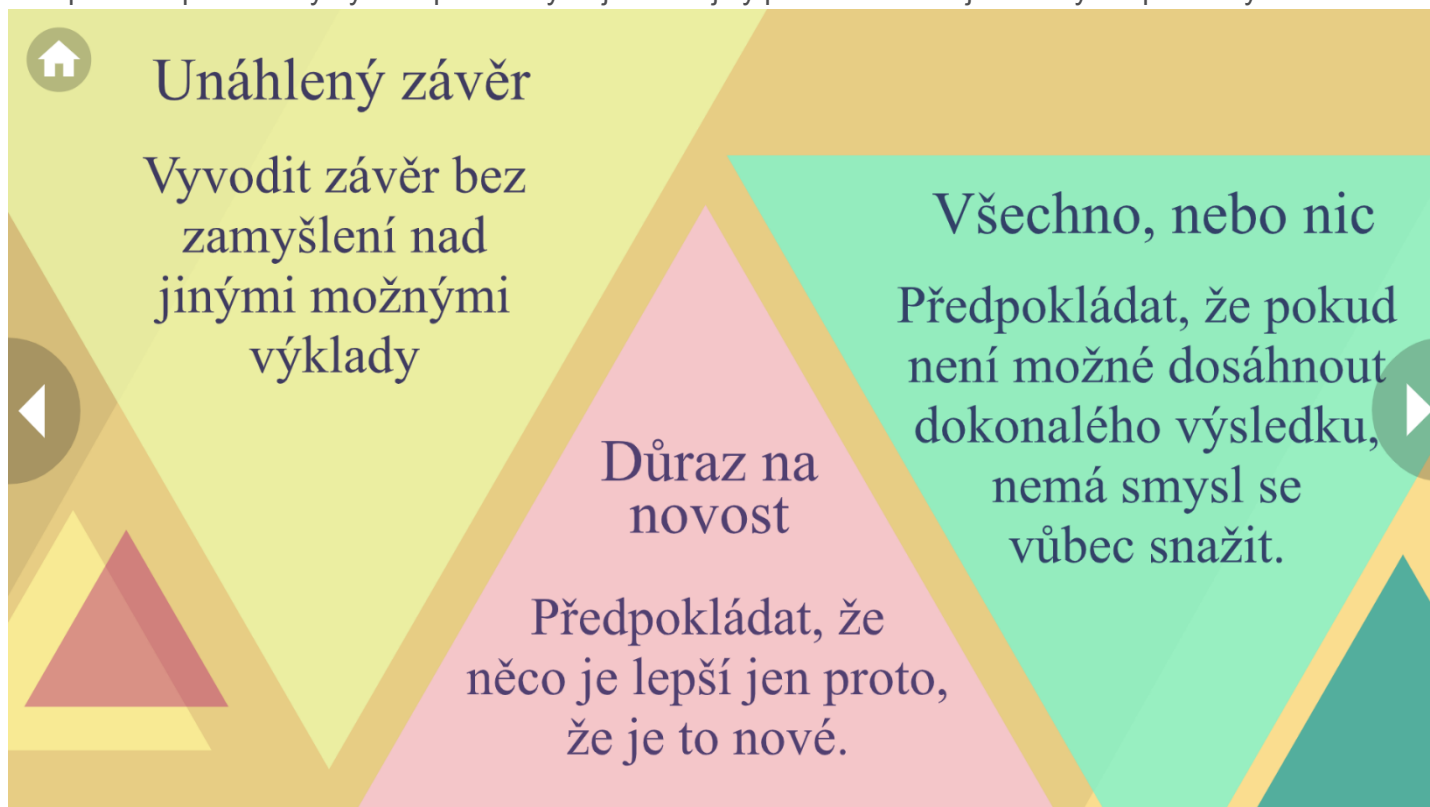

Konkrétní příklady argumentačních faulů I

V této sekci se budeme věnovat třem příkladům ARGUMENTAČNÍCH FAULŮ. Ukážeme si konkrétní situace, ve kterých se používá verbální manipulace. Přečtěte si obsah snímku. Popřemýšlejte o něm a poté klikněte na příslušný trojúhelník. Zobrazí se příklad.

Než na něj kliknete, zkuste příklad vymyslet sami. Napište jej na papír.

Po přečtení příkladu vymyslete pro každý trojúhelník jiný příklad. Diskutujte se svými spolužáky.

Unáhlený závěr

Unáhlený závěr

Vyvodit závěr bez zamyšlení nad jinými možnými výklady.

„Tento příspěvek má jen 3 lajky. Nebudu ho ani číst, to bude nějaká hloupost.“

něco je lepší jen proto, že je to nové.

Důraz na novost

Unáhlený závěr

Vyvodit závěr bez zamyšlení nad jinými možnými výklady.

„Konečně máme jiného starostu. Je nový, takže bude určitě mnohem lepší než ten předchozí.“

Důraz na novost

Předpokládat, že něco je lepší jen proto, že je to nové.

Všechno, nebo nic

„Tohoto kandidáta stejně neporazíme, takže účast ve volbách nemá smysl.“

Všechno, nebo nic
Předpokládat, že pokud není možné dosáhnout dokonalého výsledku, nemá smysl se vůbec snažit.

Předpokládat, že něco je lepší jen proto, že je to nové.

Konkrétní příklady argumentačních faulů II

Důraz na neznámou autoritu
předpokládat, že tvrzení je pravdivé, protože jej tvrdí neznámý odborník.

Důraz na peníze
Předpokládat, že bohatství či vysoká cena nějak nutně souvisejí s pravdivostí tvrzení.

Lichocení
Podsunout nezdůvodněné tvrzení pomocí nesouvisejících komplimentů.

Důraz na neznámou autoritu

A slide with a light green background and a large yellow triangle on the left. The triangle contains the text 'Důraz na neznámou autoritu' and 'Předpokládat, že tvrzení je pravdivé, protože jej tvrdí neznámý odborník.' To the right of the triangle is a quote: '„Američtí vědci prokázali, že nejlépe se hubne ráno v 8 hodin.“' Below the triangle, the text 'nezdůvodněné tvrzení pomocí nesouvisejících komplimentů.' is written in a pinkish-purple area.

Důraz na neznámou autoritu

Předpokládat, že tvrzení je pravdivé, protože jej tvrdí neznámý odborník.

„Američtí vědci prokázali, že nejlépe se hubne ráno v 8 hodin.“

nezdůvodněné tvrzení pomocí nesouvisejících komplimentů.

Lichocení

A slide with a light green background and a large yellow triangle on the left. The triangle contains the text 'Důraz na neznámou autoritu' and 'Předpokládat, že tvrzení je pravdivé, protože jej tvrdí neznámý odborník.' To the right of the triangle is a quote: '„Ty jsi byl vždycky šikovný, určitě to bez problému zvládneš.“' Below the triangle, the text 'Lichocení' and 'Podsounout nezdůvodněné tvrzení pomocí nesouvisejících komplimentů.' is written in a pinkish-purple area. To the right of this text is another quote: 'Nezvládnou to tak dobře jako ty. Nemohl jsem si vybrat lepšího člověka.“'

Důraz na neznámou autoritu

Předpokládat, že tvrzení je pravdivé, protože jej tvrdí neznámý odborník.

„Ty jsi byl vždycky šikovný, určitě to bez problému zvládneš.“

Lichocení

Podsounout nezdůvodněné tvrzení pomocí nesouvisejících komplimentů.

Nezvládnou to tak dobře jako ty. Nemohl jsem si vybrat lepšího člověka.“

Důraz na peníze

„Dokonce i slavný milionář tvrdí, že mimozemšťané existují!“

Důraz na peníze

Předpokládat, že bohatství či vysoká cena nějak nutně souvisí s pravdivostí tvrzení.

Podsunout nezdůvodněné tvrzení pomocí nesouvisejících komplimentů.

Konkrétní příklady argumentačních faulů III

Důraz na pravděpodobnost
říkat, že se něco musí stát, jelikož se to může stát.

Klamající vzhled
předpokládat, že když je něco pěkné, je to pravdivé.

Zmatení
předložit nesouvisející důvody s cílem zmást protistranu

Důraz na pravděpodobnost

Důraz na pravděpodobnost
říkat, že se něco musí stát, jelikož se to může stát.

„Určitě vyhraje volby. Vždyť vyhrál minule, tak proč by nevyhrál teď?“

nesouvisející důvody s cílem zmást protistranu

Zmatení

The infographic features a central pink triangle with the word 'Zmatení' and a definition. To its left is a yellow triangle with a home icon and text about emphasis on probability. To its right is a pink triangle with a quote about signing a document. The background consists of overlapping geometric shapes in shades of yellow, brown, and pink.

🏠

Důraz na pravděpodobnost

říkat, že se něco musí stát, jelikož se to může stát.

„Jen to tady podepište. Máte krásné pero, a dokonce s věnováním! To byl dárek?“

Zmatení

předložit nesouvisející důvody s cílem zmást protistranu

Klamající vzhled

The infographic features a central teal triangle with the title 'Klamající vzhled' and a definition. To its left is a teal triangle with a home icon and a quote about website graphics. To its right is a teal triangle with a definition of misleading appearance. The background consists of overlapping geometric shapes in shades of teal, yellow, and brown.

🏠

„Informace budu čerpat z tohoto webu, protože se mi moc líbí jeho kvalitní grafika.“

Klamající vzhled

předpokládat, že když je něco pěkné, je to pravdivé.

předložit nesouvisející důvody s cílem zmást protistranu

Máme pro vás další příklady argumentačních faulů k procvičení.

„Ananas na pizzu nepatří. Nikdy se na pizzu nedával, takže této inovaci nerozumím.“

▶ **Důraz na tradici** – přesvědčení, že něco je pravda jen proto, že se to tak vždy dělalo.

„Každé malé dítě ví, že rajče je zelenina.“

▶ **Důraz na rozšířený názor** – předpoklad, že tvrzení je pravdivé, protože jej většina lidí sdílí.

„Pokud si nevyčistíš zuby, všechny ti zčernají a vypadnou.“

▶ **Apel na strach** – podložení tvrzení strachem.

„Dalším návrhem je pořádání večerů s muzikou pro seniory. No, už vidím, jak tam ti senioři tančí a zpívají.“

▶ **Apel na posměch** – prezentování argumentů někoho jiného tak, aby působil absurdně.

„Napíšeš za mě ten referát? Fakt nestíhám. Musím dávat pozor na nemocnou babičku, hlídám mladší sestru a musím vyvenčit psa. Nevím, jak to zvládnou.“

▶ **Apel na soucit** – snaha přesvědčit někoho tím, že zneužijeme jeho soucitu.

„Ta modelka je strašně hloupá. Víš... atraktivní lidé nemohou být chytří.“

▶ **Společně, tedy proto** – tvrzení, že současně se vyskytující události spolu nutně souvisí.

„Pokaždé, když píšeme test z matematiky, začne pršet.“

▶ **Poté, tedy proto** – tvrzení, že po sobě následující události spolu nutně souvisí.

„Viděl jsem novou herní klávesnici na instagramovém účtu těch hráčů GTA. Musí být fakt super, protože každý hráč o ní přidal minimálně 5 příspěvků.“

▶ **Přehlédnutí společné příčiny** – předpoklad, že existuje příčinný vztah mezi dvěma událostmi, které jsou ve skutečnosti vyvolány událostí třetí.

„Zelenina je zdravá, protože pomáhá správnému trávení. A protože pomáhá správnému trávení, je velmi zdravé.“

▶ **Logický kruh** – vyvození závěru, který je stejný jako některé z předpokladů argumentu.

„Už dva roky neúspěšně sázím na stejná čísla, příští měsíc to určitě vyjde.“

▶ **Omyl hazardního hráče** – předpoklad, že minulé náhodné výsledky ovlivňují budoucí náhodné výsledky.

„Tomáš a Gábina z 8. třídy mají pěkné známky. Učit osmáky bude procházka růžovou zahradou, moc se na to těším.“

▶ **Skládání** – předpoklad, že vlastnost části je zároveň vlastností celku.

„Na tomto kanálu vysílají samé přihlouplé seriály, večerní film taky za moc stát nebude.“

▶ **Rozdělování** – předpoklad, že vlastnost celku je vlastností každé části.

„To, co tvrdí, nedává smysl. Neví, o čem mluví, je to jen zahradník.“

▶ **Osobní útok** – předložení nesouvisejících výhrad vůči osobě, přehlížení samotného argumentu.

„Buď za nás zaplatíš, nebo dostaneš výprask.“

▶ **Chybné dilema** – předložení dvou řešení jako jediných možných.

„Pokud neuděláš domácí úkol, dostaneš pětku. Pak nedostaneš jedničku na vysvědčení, takže nepočítej s tím, že tě přijmou na střední.“

▶ **Šikmá plocha** – předpoklad, že drobná změna musí vést k řetězci nežádoucích důsledků.

„Moje zcestovalá kamarádka říkala, že prý nabízíte kvalitní a levný nocleh i se snídaní. Za kolik?“

► **Důraz na nevhodnou autoritu** — tvrzení nemůže být pravdivé, protože to netvrdí kompetentní nebo důvěryhodný odborník.

Konec

Závěr

Úspěšně jste dokončili lekci věnovanou dovednostem kritického myšlení. Naučili jste se, co jsou argumentační fauly a kognitivní zkreslení. Ale co je důležitější, měli byste být schopni je rozpoznat v praxi.

Pokud příkladům rozumíte, jste na dobré cestě k tomu, abyste se nenechali snadno ošálit. Pokud ne, chce to ještě trochu cviku. Tato lekce je plná příkladů. Projděte si je ještě jednou a zamyslete se nad nimi.

Podělte se o příklady také se sourozenci, rodiči nebo prarodiči. Dokonce i mnoho dospělých má problém rozpoznat, že s nimi někdo manipuluje.

Tuto lekci jsme zařadili proto, abyste dokázali kriticky myslet i v běžném životě a mohli kriticky zhodnotit informace, které získáváte z různých zdrojů.

Seznam četby

Kako prepoznati dezinformacije i lažne vijesti - nastavni materijali za srednje škole. Webová stránka: <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2018/05/medijska-pismenost-lazne-vijesti.pdf>

ŠALABAHTER S PITANJIMA ZA KRITIČKO RAZMIŠLJANJE.

Webová stránka: <https://www.medijskapismenost.hr/salabahter-s-pitanjima-za-kriticko-razmisljanje/>

European Union. *Prepoznajte i suzbijte dezinformacije.*

Webová stránka: https://europa.eu/learning-corner/sites/default/files/files/disinformation-presentation_hr.pdf

Webová stránka: <https://www.youtube.com/watch?v=uAK3eCCYusg>

Boris Teodosijević. *Šta je to kritičko (analitičko) mišljenje.*

Webová stránka: <https://www.youtube.com/watch?v=uAK3eCCYusg>

maiLab YouTube Kanal. Webová stránka: <https://www.youtube.com/channel/UCyHDQ5C6z1NDmJ4g6SerW8g>

Skeptical Science: *PLURV Taxonomie und Definitionen. Taxonomie der Merkmale der Wissenschaftsleugnung.*

Webová stránka: <https://skepticalscience.com/PLURV-Taxonomie-und-Definitionen.shtml>

Sita Salminen. *Millaisen kuvan annan itsestäni?*

Webová stránka: <https://www.youtube.com/watch?v=jWOFTcuudcE>

Literatura

Web

13 kognitivních omylů aneb jak si zkreslujeme realitu. *Mentem.cz* [online]. Brno: Mentem - brain training, 2016 [cit. 2021-06-19].

Dostupné z: <https://www.mentem.cz/blog/kognitivni-omyly/>

21 způsobů, jak využít kognitivní zkreslení ke zvýšení tlaku. *Ilincev.com* [online]. ilinčev, ©2020 [cit. 2021-05-04].

Dostupné z: <https://www.ilincev.com/kognitivni-zkresleni>

Ali Almosawi: Ilustrovaná kniha argumentačních klamů. *Archetypal.cz* [online]. Brno: Archetypal, 2016 [cit. 2021-08-17].

Dostupné z: <https://archetypal.cz/2016/ilustrovana-kniha-argumentacnich-klamu/>

Argumentační fauly. *Bezfaulu.net* [online]. Bezfaulu, ©2019 [cit. 2021-07-09]. Dostupné z:

<https://bezfaulu.net/argumentacni-fauly/>

Argumentační fauly. *Obcanskevzdelavani.cz* [online]. Praha: COV, FHS UK, ©2021 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/argumentacni-fauly-A4-barva.pdf>

Argumentační fauly: Jak nenaletět na řečnické triky. *Manipulatori.cz* [online]. Praha: Manipulátoři.cz, 2015 [cit. 2021-06-29].

Dostupné z: <https://manipulatori.cz/argumentacni-fauly/>

Doporučené očekávané výstupy jako metodická podpora pro začleňování průřezových témat do švp a výuky. *Nuv.cz* [online]. Praha: NPI ČR, ©2011–2021 [cit. 2021-07-15]. Dostupné z:

<http://www.nuv.cz/vystupy/doporucene-ocekavane-vystupy-1>

KOTVENÍ. *Bezfaulu.net* [online]. Bez chyby, ©2019 [cit. 2021-05-13]. Dostupné z:

<https://bezfaulu.net/kognitivni-zkresleni/kotveni/>

Podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. *Digifolio.rvp.cz* [online]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2015 [cit. 2021-07-21].

Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=70994&view=3251>

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO GYMNÁZIA. *nuv.cz* [online], 2020 [cit. 2021-05-05]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>

RÉTORIKA PROPAGANDY. *Bezfaulu.net* [online]. Brno: BURÝŠEK, 2019 [cit. 2021-08-03]. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/retorika-propagandy/>

Stock snímky, obrázky bez autorských poplatků, ilustrace a videa - *iStock* [online]. Calgary: Getty Images, ©2020 [cit. 2021-07-21]. Dostupné z: <https://www.istockphoto.com>